

До спеціалізованої вченої ради ДФ 26.007.097
в Національній академії внутрішніх справ
03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента,
проректора Харківського національного університету внутрішніх справ
БОРТНИКА Сергія Миколайовича на дисертацію
ПОЛШКО Наталії Леонідівни за темою «Правове регулювання праці жінок, які
проходять службу в Національній поліції України», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження

Полішко Наталії Леонідівни «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України» не викликає сумніву. Проблема недотримання рівних прав і можливостей чоловіків і жінок є одним із важливих питань, які потребують нагального вирішення як в окремо взятому суспільстві, так і у всьому світі. Саме така обставина спонукала Організацію Об'єднаний Націй та інші міжнародні організації до розробки та затвердження ряду міжнародних документів, метою яких є забезпечення рівності та справедливості у сфері праці жінок, в тому числі і тих, хто несе службу в різних правоохоронних структурах. Сьогодні жінки в підрозділах Національної поліції України призначаються на посади патрульних в патрульній поліції, дільничних офіцерів поліції, інспекторів (старших інспекторів), слідчих тощо. Так само жінки-поліцейські успішно несуть службу нарівні з чоловіками в оперативних підрозділах, займають керівні посади різного рівня, приймають участь у воєнних діях (на сході України) та в різних миротворчих місіях.

Основним нормативно-правовим актом у сфері правового регулювання умов та порядку проходження жінками служби в Національній поліції України, є Закон України «Про Національну поліцію» Окремі питання несення служби в Національній поліції України врегульовані Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію», « Наказами МВС України «Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі

поліцейських», «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських», «Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції», «Про затвердження Типової форми контракту про проходження служби в поліції та Порядку укладання контракту про проходження служби в поліції» та ін. Однак, більшість із перерахованих нормативно-правових актів не враховують фізіологічних особливостей жіночого організму та специфікою проходження служби у Національній поліції України. Це деякою мірою суперечить вимогам законодавства щодо створення умов, які надають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, з матеріальною і моральною підтримкою материнства.

Слід констатувати, що на сьогодні існує низка теоретичних і практичних питань правотворення і правозастосування у сфері правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України. Це, зокрема, стосується питань щодо охорони праці жінок-поліцейських, їх соціального та правового захисту, дотримання рівних прав і можливостей при прийнятті на службу жінок до Національної поліції та під час виконання ними своїх службових обов'язків тощо.

З цих міркувань є підстави для твердження, що обрана Полішко Н.Л. тема для дослідження має важливе теоретичне та прикладне значення, а, отже, підтверджує належний рівень актуальності.

Слід наголосити, що дисертаційна робота Полішко Н.Л. виконана відповідно до основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 роки (постанова Президії Національної академії наук України від 20.12.2013 № 179); Національної програми дій під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік; Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року; Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року (постанова Кабінету Міністрів України

№ 273 від 11.04.2018); Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ на період 2015-2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26.12. 2017 протокол № 28).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, загалом є аргументованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використано широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел з трудового права та права соціального забезпечення, загальної теорії права, цивільного, сімейного, адміністративного права, українське та зарубіжне законодавство.

При цьому слід зазначити, що наукові джерела використані аспіранткою переважно критично – з належним аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих чи інших положень, висновків чи пропозицій їх авторів, що свідчить про зрілість дослідника та її високу наукову культуру.

Результати аналізу емпіричного матеріалу використані автором для обґрунтування власних наукових положень, висновків та рекомендацій. Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (діалектичного, порівняльно-правового, системно-структурного, структурно-функціонального, формально-логічного, абстрагування тощо) також позитивно вплинули на ступінь обґрунтованості одержаних результатів. Саме сміливе оперування широкою палітрою методів дослідження, дозволило авторці яскраво проілюструвати особливості правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Комплексне опрацювання та аналіз наукових джерел і правових норм в їх телеологічному, системному, діалектичному та в порівняльно-правовому

аспектах, а також певних матеріалів практики (в першу чергу судової), дали можливість Полішко Н.Л. сформулювати власні наукові положення висновки та рекомендації, які, загалом, відзначаються достовірністю.

Розкриттю теми дисертаційного дослідження сприяв класичний підхід до аналізу характеристики правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України від загальних категорій до спеціальних: від загальної характеристики умов та порядку проходження служби в Національній поліції до розкриття конкретних елементів специфіки несення служби жінками-поліцейськими.

Про новизну наукової роботи автора свідчить низка нових положень, які відрізняються від раніше відомих і мають важливе науково-теоретичне та практичне значення.

У роботі вперше в теорії трудового права та права соціального забезпечення аргументовано, що служба жінок в Національній поліції України має специфічний характер, оскільки повинна розглядатися і як праця осіб із сімейними обов'язками.

Конкретною і аргументованою бачиться авторський висновок, що трудова функція жінки-поліцейського обумовлена певними особливостями, зумовленими специфікою виконуваної ними роботи, та у зв'язку з чим до них висуваються спеціальні вимоги щодо їх трудової правосуб'єктності.

Слід підтримати авторське прагнення розмежувати поняття «фізична підготовка» та «фізична підготовленість» жінки-поліцейської, оскільки вони не тотожні за своїм змістом та значенням. В першому випадку йдеться про підвищення фізичних можливостей жінки-поліцейського, в другому – про здатність до виконання службових обов'язків (рівень відповідності кваліфікаційним вимогам).

Очевидною новелою дисертації Полішко Н.Л., є авторська розробка наукового підходу до розуміння, що служба в поліції є видом мілітаризованої публічної служби, оскільки відповідає таким критеріям: здійснення охоронної функції, що полягає в охороні й захисті життя і здоров'я громадян; можливість

застосування примусу; наявність чіткої системи субординації; суворі ієрархії особового складу; обов'язковість виконання наказу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що на основі положень і висновків дисертаційного дослідження розроблено пропозиції щодо вдосконалення чинного вітчизняного законодавства, а також рекомендації для правозастосовної практики у сфері правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України.

Теоретичні та прикладні висновки, пропозиції і рекомендації дисертаційного дослідження мають перспективу використання у науково-дослідній сфері – під час подальших досліджень у галузі трудового права та права соціального забезпечення; законотворчій діяльності – для розробки і удосконалення нормативно-правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України; правозастосовній діяльності – в процесі реалізації положень про порядок та умови проходження служби жінками-поліцейськими та реалізації ними своєї трудової функції, (акт впровадження - Управління кадрового забезпечення Головного управління Національної поліції у Житомирській області);

навчально-методичній роботі – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право», «Право соціального забезпечення», «Трудове право та право соціального забезпечення» а також відповідних спецкурсів; при підготовці навчально-методичних і дидактичних матеріалів з дисциплін «Трудове право», «Право соціального забезпечення», «Трудове право та право соціального забезпечення» (акт впровадження - Національна академія внутрішніх справ):

навчально- методичній роботі – при викладанні навчальних дисциплін «Основи конституційного права. Забезпечення прав і свобод людини. Практика Європейського суду з прав людини», «Толерантність та недискримінація в роботі поліцейського», «Основи трудового права», «Організаційно-правові засади діяльності Національної поліції України» (акт впровадження – Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських).

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях. Про особистість Полішко Н.Л. як самостійного дослідника говорять кількість її наукових публікацій, що знайшли своє відображення у 13 працях, зокрема у чотирьох наукових статтях (у тому числі одна в зарубіжному фаховому виданні), 9 тезах доповідей на наукових конференціях, круглих столах, які охоплюють основні положення дисертаційної роботи тощо.

Дисертанткою проведено узагальнення результатів наукових розробок вчених у галузі трудового, цивільного, сімейного права, права соціального забезпечення, соціології, проаналізовано 319 джерел, які використані для аналізу наукових поглядів, законодавства, судової практики і обґрунтування певних положень дисертаційного дослідження та висунення власних пропозицій по вдосконаленню законодавства щодо правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України.

Аналіз тексту дисертації свідчить про **відсутність порушення автором академічної доброчесності**. Дисертаційна робота Н. Л. Полішко свідчить про ґрунтовне опрацювання нею чинного законодавства України, зарубіжних країн, матеріалів правозастосовної практики. Джерельна база дисертації включає 319 найменувань використаних джерел, що є достатнім для виконання поставлених завдань. У дисертаційній роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації в разі творчого використання ідей, розробок, тверджень інших авторів, дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дисертантом дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, належний теоретичний рівень і практичну значущість його результатів, слід висловити певні зауваження щодо окремих положень роботи, які, наш погляд, носять дискусійний чи спірний характер, або є хибними. Окремі питання предмету дослідження, на погляд офіційного

опонента, не знайшли свого належного висвітлення у дисертації, інші потребують певних уточнень та додаткової аргументації автора.

Серед них слід зазначити такі:

1. На стор. 119 дисертаційного дослідження, авторкою зроблено висновок, що особливістю професійного статусу працівників Національної поліції України є те, що вони в межах своєї компетенції наділені правом висувати вимоги і приймати рішення, обов'язкові для виконання громадянами або підприємствами, установами, організаціями незалежно від їх відомчої належності та форм власності. Таким чином, професійна діяльність працівників Національної поліції України будується на взаєминах з особами, які не перебувають у їхньому службовому підпорядкуванні. Це означає, що працівники Національної поліції України мають владні повноваження, які стосуються широкого та невизначеного кола осіб. Такі повноваження реалізуються ними в масштабі всього суспільства і держави в межах відведеної частини правоохоронної діяльності. Це, в свою чергу, означає, що така діяльність за усіма критеріями є діяльністю публічною. Вбачається, що такий погляд дисертантки потребує додаткової аргументації.

2. Авторкою стверджується, що сучасне національне законодавство у сфері проходження служби у Національній поліції України базується на принципах трудового права (стор. 130) та доводиться, що служба у Національній поліції України є різновидом трудової діяльності (стор. 132). Вбачається, що ці положення дисертаційного дослідження повинні бути більш обґрунтованими, а тому потребують додаткових пояснень.

3. Розглядаючи питання щодо соціального захисту жінок-поліцейських, авторка доходить висновку, що в основу системи їх соціальних гарантій і соціальних виплат мають бути покладені такі принципи: закріплення єдиних засад правового статусу службовців; справедливої винагороди за працю, що враховує значимість для суспільства і держави правоохоронної діяльності, а також рівень небезпеки і ступінь ризику для життя поліцейських; неприпустимість погіршення матеріального становища поліцейських;

вдосконалення структури грошового забезпечення поліцейських з урахуванням особливостей правоохоронної служби з метою підвищення частки окладу грошового забезпечення в загальному обсязі грошового забезпечення; вдосконалення механізму регулярної індексації грошового забезпечення та соціальних виплат поліцейським виходячи з рівня інфляції з урахуванням соціально-економічних показників розвитку держави; зацікавленість поліцейських у підвищенні результативності службової діяльності; формування ефективної системи матеріального і нематеріального стимулювання поліцейських з урахуванням результатів їхньої професійної службової діяльності; достатнє фінансування соціальних виплат поліцейським (стор. 141). Підтримуючи таку позицію дисертантки, все ж таки хотілося б почути практичну складову реалізації зазначеного висновку.

4. На стор. 143-144 дисертації дисертанткою зауважено, що особлива увага повинна приділятися мірам, що передбачають ліквідацію дискримінації жінок у сфері зайнятості і оплати праці, а також забезпечення зайнятості жінок у випадку заміжжя та материнства. Ст. 11 названої Конвенції закликає держави-учасниці вживати всіх необхідних заходів для ліквідації дискримінації по відношенню до жінок, з тим, щоб забезпечити на підставі рівності чоловіків та жінок рівні права, а саме: право на рівну винагороду, включаючи отримання пільг, а також рівний підхід до оцінки якості роботи; право на соціальне забезпечення, зокрема, у випадку виходу на пенсію, безробіття, хвороби, інвалідності та інших випадках втрати працездатності; право на оплачувану відпустку; право на охорону здоров'я та безпечні умови праці, в тому числі на збереження функції продовження роду. Уявляється, що «міри, що передбачають ліквідацію дискримінації жінок у сфері зайнятості і оплати праці, а також забезпечення зайнятості жінок у випадку заміжжя та материнства потребують певного уточнення та конкретизації».

5. Досліджуючи питання щодо дотримання рівних прав і можливостей у сфері поліцейської діяльності (стор. 206-210) дисертанткою наголошується на тому, що у трудовому праві частіше зустрічається такий термін, як

«дискримінація». Дійсно, відповідно до ст. 2-1 Кодексу законів про працю України забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їх прав, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання. У цьому аспекті потребує уточнення питання чи можна в даному випадку ототожнювати поняття «гендерна рівність» та «дискримінація».

Разом з тим, висловлені зауваження у переважній більшості є результатом авторської побудови роботи, за своїм характером є переважно дискусійними, носять характер побажань та в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації і не відносяться до основних, концептуальних положень дисертації. Окремі з наведених дискусійних питань можуть бути корисними дисертанту для вирішення досліджуваних проблем в майбутніх працях.

Висновок: Враховуючи вищевикладене, вважаю, що дисертаційна робота Полішко Наталії Леонідівни за темою «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання, яке полягає у визначенні правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України. Результати дослідження становлять оригінальний внесок у розвиток науки трудового права та права соціального забезпечення у сфері правового регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України.

Дисертація Полішко Наталії Леонідівни за темою «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – **Полішко Наталія Леонідівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Доктор юридичних наук, доцент,
проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ

Сергій БОРТНИК

